

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ МАГАЗИНА ОДБРАНА

ПОДОБРАНОЦ 8

Ронилачка чета

**Речне
видре**

Падобранске несреће

**Стручност
гаранција
живота**

ПАД БРАНАЦ

Реч уредника

Широм заћворених очију

Сигурно и „меко“ доскочио је Падобранац после и осмог скока. Ућркос свему. Јер за ћадобранство се може рећи да је једна од оних ствари које се дешавају – ућркос. Већру, ризику, страху...

Осми Падобранац ћрићили су и ћрићадници Ваздухоћловне националне гарде из 129. ваздухоћловног винга, ћодсећајући на четвородневну акцију сћасавања ћоврећеног морнара с једрилице „Деће већра“ на Пацифику. Ућркос олућном већру, јединица из Мофетћа била је успешна 909. ћућћ.

Да је најважније да се никада не одустћане од снова, ћоверио се „осмом“ Горан Тодоровић Фаца, некадашњи ћрићадник 63. ћадобранске, ућркос несрећи која га је ћре осам и ћо година везала за инвалидска колица. Хићадићћи ћућћ је „ћрошећћао облацима“.

На ћићићћима у Ираку и Авганисћћану, ћоћврћује Падобранац, нова ћадобранска јединица Коћнене војске САД, Бригада „Сћарћћан“, изврћавала је и задаћке из областћи неконвенционалног раћћовања. Ућркос великим жрћћвама, у ћој је забележен највећи број обновљених војничких уговора.

Уз велике болове у ногама и лећима, губећи ћовремено и вид од јаког већра, Јанко Лућћовац, ћрићадник ЈНА, ућркос ћровали облака и грмћавини шћог ћрвог да-на јуна 1950. године ћосћћавио је свећћски рекорд. Први скок ћадобраном с висине од 250 метћара извео је у четћири саћћа ујућћро. Поћћом је, на сваких четћири-ћетћ минућћа, седамнаесћћ саћћи изнова скакао на новосадском аеродрому „Југо-вићево“.

Изнад баћћајничког аеродрома објекћив Падобранца забележио је 18 дама из 11 држава региона, које су успеле, крајем јула, у слободном ћаду да најраве највећћу формацију на небу изнад Србије. Акцију „Жене за небо без граница“ ћадобранске су извеле ућркос различћћом лећћачком искуству, обуци и оћреми.

Човек увек највише жели оно шћћо нема. Паметћ да имћресиионира, изглед да задиви, ћубав да ћрићада, новац да кући, крила да ћолећћи... Проклећћство, амбиција, или обичан нагон ћриморавају га да стћреми ка новом, недосћћижном. Ризик је сасћћавни део сваког излећћа у неизвесно. Понекад ризикујемо само огребоћћину, а ћовремено на коцки зна да се наће и вреднији улог – животћ. Ућркос шћоме, ћадобранци и даље скачу. Падобранац оћћкрива како да избегну несреће.

Искуство и број ћадобранских скокова јесу ћредуслови да ћосћћанећће шћан-дем инстћрукћор. Када ћри деценије ћадобранске каријере испунићће цифром од 23.000 скокова, с око 15.000 ћуди, ћомислили бисћће да је сваки следећи излећћ „од неба до земље“ рућћина. Да је ићак сваки скок као ћрви, Падобранцу ћоручије човек који на Новом Зеланду обучава инстћрукћоре. Како каже, ућркос свему, он је доживотћни ћрићадник 63. ћадобранске. Тандем инстћрукћор – Саша Јојић.

На осмом скоку Падобранцу су се ћридружили и борбени „орлови“ – шведски ћадобранци осћособљени да дејствују иза нећријаћћељских линија, слагачи ћадобрана из вода за одржавање Сћецијалне бригаде Војске Србије и наше речне „видре“. Још једном смо скочили заједно, широм заћћворених очију. Ућркос свему... ■

Владимир ПОЧУЧ

Снимео Будимир ПОПАДИЋ

САДРЖАЈ

Падобранске несреће
Стручност гаранција живота 4

Ронилачка чета Речне флотиле
Речне видре – јединица одважних 8

Саша Јојић, тандем инструктор
Сваки скок као први 13

Вод за одржавање падобрана
Више од поверења 14

Јанко Лутовац, светски падобрански рекордер
С падобраном у легенду 16

Спартанска бригада – нова падобранска јединица Копнене војске САД
Класична падобранска формација 18

Специјална јединица војске Шведске
Борбени орлови 22

Задатак јединице из Мофета
Драматично спасавање на Пацифику 24

„Жене за небо без граница“
Скок над Београдом 28

Једрење параглајдером
Место где нема бриге ни умора 30

Уредник прилога
Владимир ПОЧУЧ

Горан Тодоровић Фаца скочио хиљадити пут

Ход по облацима

„Хиљаду!“, викнуо је Горан неколико секунди пре него што је додирнуо тло на Спортском аеродрому „Београд“. На питање окупљених пријатеља, који су аплаузом поздравили хиљадити скок некадашњег припадника 63. падобранске бригаде Војске Србије, како се осећа, кратко је рекао: „Невероватно!“. И одмах додао: „Ово морамо да поновимо!“

Горан Тодоровић Фаца са Сашом Јојићем, инструктором у тандем скоковима и такође бившим припадником 63. падобранске бригаде, крајем јуна на аеродрому у Лисичјем јарку, наомак Београда, забележио је хиљадити скок. Годину дана пошто је на леђима пријатеља освојио Триглав и пет година после првог од седамнаест скокова које је извео након несреће због које је остао непокретан.

– Најважније је да никада не одустанете од снова. Дуго ми је требало да остварим свој, али ме чак ни фатална несрећа пре осам и по година није зауставила у томе. Напротив, тај тренутак дао ми је вољу да остварим један други – магичан тренутак, каже неустрашиви Горан, не заборављајући при томе „пријатеље храброг и вели-

ког срца“, који су му помогли да по хиљадити пут „прошета облацима“ – То су људи обучени да носе падобранца испред себе. Огромна је њихова одговорност. Не за један, већ за два живота.

Горану и Сашу, међутим, то није била прва „шетња“. Први скок после несреће децембра 2003. године, на који се Горан одлучио упркос везаности за инвалидска колица, остварио је захваљујући овом професионалном падобранцу, који већ тринаест година живи и ради на Новом Зеланду.

Када га је 2007. године Фаца, на предлог пријатеља, контактирао, Саша је на његово питање шта је потребно да би њих двојица извели падобрански скок, одговорио – летелица која ће нас дићи и добра воља!

Од тог првог до овог седамнаестог, односно хиљадитог скока, како и Јојић наводи, Горану воље никада није недостајало.

– Он је борац, има невероватну снагу воље, и због тога су свих 12 скокова које смо извели, припремајући се за овај хиљадити, били право задовољство – каже Јојић, истичући да је Фаца и на овај начин поставио својеврстан рекорд с обзиром на то да је тај број скокова за особу са инвалидитетом највећи постигнут до сада.

– Реч је о захтевним скоковима, и физички и ментално. Упркос томе што је Горан параплегичар, он је, као и ја, искусан професионалац, тако да ми је био од велике помоћи да све протекне без проблема – објашњава инструктор, који је у каријери имао више од 23.000 падобранских скокова, од чега 15.000 у тандему.

Хиљадити „ход по облацима“, како једну од својих највећих страсти назива храбри падобранец, помогао је Ваздухопловни савез Србије, који је обезбедио летелицу, гориво и pilota, затим припадници Специјалне антитерористичке и хеликоптерске јединице Министарства унутрашњих послова, као и Горанови пријатељи из Словеније, који су дошли да скачу са њим и учине му остварење великог сна још лепшим. Захваљујући њима остварен је Фацин јунски излет у висине, али да је још далеко од краја небеских шетњи сведочи његов неуморан осмех, уз који поручује – идемо даље! ■

Никола ДРАЖОВИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Падобранске несреће

Стручност гаранција живота

Човек увек највише жели оно што нема. Памет да импресионира, изглед да задиви, љубав да припада, новац да купи, крила да полети... Проклетство, амбиција, или тек обичан нагон приморавају га да стреми ка новом, бољем, недостижном. Ризик је саставни део сваког од тих излета у неизвесно. Понекад ризикујемо само огреботину или сломљено срце, али повремено на коцки зна да се нађе и вреднији улог – живот.

Дедал и Икар, отац и син, пожелели су да се одвоје од земље и да „прошетају“ облацима. Познато је како се завршила та пустиловина, а да је последњих година све више оних који следе њихов пример сведоче бројне погИБИЈЕ падобранца. И баш као што је то био случај са митолошким херојима, пракса показује да и код савремених трагичара пресудну улогу за њихов несрећан крај нема сан, већ лако-мисленост оних који га сањају.

Падобранство – скок у непознато

Зачеци падобранства везују се за Андре-Жака Гарнерина, који је 1797. године извео прве успешне падобранске скокове с балона. Његова искуства примену су нашла, пре свега, у војсци. У почетку, као вид евакуације војника из балона и авиона, а затим и као начин за њихово пребацивање на бојна поља. Мада се прва такмичарска надметања у падобранству бележе још током тридесетих година 20. века, та дисциплина проглашена је за спорт тек 1952. године.

Експанзију у свету, али и код нас, доживело је у последње две деценије развојем спортских клубова, чиме започиње омасовљавање падобранства као спорта.

Врло брзо оно је доспело на сам врх такозованих „бакет листа“ авантуриста, љубитеља висина, али и жртви помодарства.

Техника скока

За популарност падобранског спорта најзаслужнији је такозвани „тандем“ падобран, који је конструисан осамдесетих година. Он је омогућио да две особе, повезане системом веза, могу заједно да скоче, ношене једним падобраном. Један падобранац у том пару је инструктор, специјално обучен за извођење тандем скокова, а друга особа јесте путник или ученик. Почетна идеја за примену таквог начина скакања била је да се са тандем скоковима олакша и убрза почетна падобранска обука. Они су, међутим, веома брзо постали популарни и међу онима који немају жељу или храброст да се обуче за падобранце, али желе да окусе осећај слободног пада.

Две су могућности. Прва – да се путник препусти искуству свог инструктора и ужива у паду с висине која се може кретати од 1.000 до 4.000 метара, а друга – да активно учествује у скоку, при чему ће са инструктором претходно завршити основну обуку. Сазнаће шта је то падобран, како се искаче из авиона, који је исправан положај тела при слободном паду, како се контролише висина, отвара падобран, лети с отвореном куполом и исправно приземљује. Сваки од поменутих сегмената важан је за безбедан пут падобранца од неба до земље. И управо у недовољној припремљености, обучености и непознавању тих мера крије се 99 одсто узрока падобранских несрећа.

Човек – највећи фактор ризика

Људски фактор, према статистици Директората за цивилно ваздухопловство Републике Србије, у последњих десет година био је најчешћи узрок падобранских несрећа. Лоша обука и недовољна пажња и концентрисаност однели су много више живота од узрока техничке природе.

Повреде и фатални исходи, према изворима те организације, најчешће настају због несигурних и ризичних маневара падобранаца, као и погрешне процене при приземљењу, што се најчешће завршава ударом у земљу при великој брзини.

Падобрански скок започиње стављањем падобрана на леђа, а завршава се повратком на место паковања падобрана. Све фазе скока подједнако су важне, али тренд у неколико последњих година пока-

зује да се повреде најчешће догађају при приземљењу. Разлог томе, према мишљењу стручњака, јесте све већа популарност малих падобрана, који захваљујући својој конструкцији постижу изузетну хоризонталну брзину. Приземљења с тако малим куполама веома су узбудљива, али захтевају велику прецизност и искуство. Перформансе падобрана тог типа не праштају грешке при доскоку, те ударац тела падобранца о земљу може да буде толико

Обука и после обуке

У току почетне падобранске обуке повреде и несреће догађају се ретко. Њихов број, међутим, драстично се повећава у фази када се почетник осамостали и када почне да скаче с другачијом опремом и на другим аеродромима, који имају различите услове од оних на којима је појединац оспособљен.

Без адекватне припреме у тим новим ситуацијама почетник има веће шансе да направи грешку која може да доведе до повреде. Редовно одржавање опреме, провера и информисање, уз саветовање с локалним инструкторима о специфичностима нових аеродрома на којима падобранац није имао ранија искуства, основне су мере превенције које се саветују сваком почетнику.

снажан да доведе до озбиљних повреда, па чак и погибије.

Осим људског, наравно, могући су и други фактори који узрокују несреће. Треба поменути, пре свега, нагле промене ветра, услед чега падобранац може постати жртва ваздушних вртлога и цепова који ће му онемогућити контролу падобрана и тиме створити предуслове за лош исход скока.

Судар падобранаца је још једна од опасности која вреба човека у ваздуху – без тла под ногама. У случају уплитања, искусни падобранци добро познају процедуру којом ће се ослободити „загрљаја смрти“. Недовољна висина, међутим, најчешћи је проблем с којим се срећу небески страдалници, те услед немогућности да развију резервни падобран прожимавају најгори животни сценарио.

Отказивање опреме спада у најређе узроке падобранских несрећа. Истраживања су показала да се на 750 падобрана

ПАДОБРАНАЦ

квари један, што опасност од несреће при падобранском скоку сврстава далеко иза свакодневних саобраћајних несрећа.

Ученик и учитељ

Тандем инструктор може да постане само падобранац који испуњава одређене критеријуме – број скокова, време проведено у слободном паду, године у падобранском спорту, здравствено стање и успешно завршена обука у коришћењу тандем опреме и извођењу таквих скокова.

Према речима једног од најпризнатијих светских тандем инструктора Саше Јојића, више од половине обуке посвећује се ванредним поступцима.

– Ученик мора да зна како да препозна ванредне ситуације и како да поступа у тим ситуацијама – истиче Јојић, напомињући да се, за разлику од обуке која се некада спроводила, инструктор данас за први скок концентрише само на оне елементе који су важни за први скок. За сваки следећи скок инструктор проширује обуку и поново учи ученика све што је тада неопходно.

После обуке, која обухвата девет скокова, ученик је способан да безбедно изводи самосталне скокове и основне маневре у току слободног пада, мада и даље под контролом инструктора. За све нове маневре у току слободног пада које ученик жели да проба и научи, инструктор мора да изврши додатну обуку.

– Дobar инструктор препознаје способности

Савет искусног падобранца

– Најважнија чињеница које се и после толико година строго придржавам јесте да се редовно подсећам на ванредне поступке како бих био спреман да реагујем у случају било каквог отказа и да отворим резервни падобран. Само ове године четири искусна падобранца у мом окружењу изгубила су животе у падобранским несрећама, а још већи број њих се озбиљно повредио.

После извршеног увиђаја у поменути случајеви-ма показало се да је до несреће дошло искључиво због грешке коју је начинио падобранац. Што је још горе, грешка која је довела до несреће најчешће је била грешка која се страдалом падобранцу и раније догодила – каже Јојић, подсећајући да се свака несрећа може лако избећи једноставним придржавањем основних правила, која се уче још на почетничкој обуци.

ученика и на основу тога одлучује када је спреман за учење нових елемената и различитих начина летења у слободном паду. За разлику од већине осталих спортова, у падобранству је почетна обука незаменљива. Не постоји падобранац који је сам научио како да скаче нити би му било дозвољено да скаче на било ком аеродрому пре него што је завршио обуку – наводи тандем инструктор Јојић. Такође напомиње да квалитет обуке зависи од инструктора који је спроводи. Узрок несрећа, како каже тај искусни падобранац, не мора нужно бити недовољно припремљен ученик, већ и лош учитељ. Због тога је врло важно информисати се о инструктору с којим се припремате за скок. ■

Никола ДРАЖОВИЋ

Окупљање ветерана 63. падобранске

Видовдан, који се слави 28. јуна, Удружење ветерана изабрало је за свој празник, у знак сећања на прву жртву ратова деведесетих – Александра Родића, бившег припадника 63. падобранске бригаде, који је 1991. године погинуо у Словенији. Некадашњи саборци окупљају се на тај дан, како каже председник Удружења Владимир Кнежевић, да се виде, друже, а ако затреба и испомажу.

– У строју мора да се поштује одређени ред који налажу војничка правила. Овде смо, међутим, сви једнаки. Нема разлике између официра, подофицира и обичних војника. Заједничко нам је да смо припадници исте јединице, која нас годинама повезује – истиче Кнежевић, подсећајући да међу њима постоје пријатељске, пословне, па и родбинске везе.

Према његовим речима, на сусретима ветерани резимирају шта су у протеклом периоду урадили, шта их очекује, али и проверавају да ли је неке потребна било каква помоћ, јер су део породице 63. падобранске. Због лоше материјалне ситуације, према Кнежевићевим речима, дружења су до сада организовали у различитим деловима Србије. На тај начин настојали су да анимирају све припаднике да одрже традицију.

– Бивши припадници бригаде из Вршца родоначелници су окупљања ветерана. Чачак је био домаћин две године, после тога Ниш, а затим Београд. Циљ нам је да се вратимо у Овчар бању, надамак Чачка, где смо добили пригодан објект за просторије – немачки бункер из Другог

светског рата, који ћемо адаптирати и уредити за наредна дружења – објашњава Кнежевић и додаје да Овчар бања пружа могућност да се бивши специјалци баве и екстремним спортовима, обучавају младе и преносе им вештине и знања.

Удружење има ронилачку, алпинистичку и мото-секцију. Осим у тим активностима, значајне успехе бележе и припадници њиховог стрељачког клуба.

– Мада се поменути спортовима бавимо кратко, већ смо остварили запажене резултате. Наши мотоциклисти су изузетно познати. Стигли су и до Русије. Када је реч о рођењу, треба знати да је то изузетно скуп спорт, али да смо упркос финансијским ограничењима успели да обезбедимо пет опрема – каже председник Удружења.

Као и сваке године, и овогодишњи сусрет ветерана отпочео је окупљањем у рано ујутро 28. јуна, постројавањем и избором новог председника. Дружење су употпунила различита спортска надметања, али је, због високе температуре, вишебој ове године изостао. ■

Н. ДРАЖОВИЋ

Меморијални куп „Потпуковник Горан Остојић”

Културно-спортска манифестација меморијални куп „Потпуковник Горан Остојић” традиционално је и ове године одржана у Јагодини. Куп посвећен команданту 63. падобранске бригаде потпуковнику Горану Остојићу, који је погинуо 28. јула 1998. недалеко од карауле „Кошаре”, на граници Србије и Албаније, отворен је свечаном академијом 18. маја. Тада су погинулом борцу, полагањем венаца и цвећа на његову бисту, рад Оље Ивањицки, у школи која носи његово име, пошту одали чланови породице и припадници бивше 63. падобранске бригаде из Ниша, данашњег батаљона, као и чланови Клуба генерала и адмирала Војске Србије, представници Специјалне бригаде из Панчева, СУБНОР-а и Остојићеви саборци.

Током два дана такмичења бројни спортисти надметали су се у спортовима које је Остојић волео – стрељаштву, каратеу, шаху, коњичким вештинама, падобранским скоковима, егзибиционим вештинама на мотоциклима. Организован је и извиђачки вишебој. За крај манифестације остављен је атрактивни дефиле око хиљаду мотоциклиста из 25 градова Србије, којем су претходили падобрански скокови чланова клуба „Наша крила” из Параћина.

Дефиле су предводили представници Удружења ветерана 63. падобранске бригаде и чланови Мото-клуба „Ноћни вукови” из Ниша, који су положили венац на Остојићеву бисту. Куп је затворен рок-концертом у недељу, 20. маја.

Горан Остојић рођен је 1962. године у Бачком Добром Пољу код Врбаса. У Јагодини, где му и сада живе родитељи, завршио је основну школу и гимназију. После Војне академије распоређен је у 63. падобранску бригаду у Нишу, чији је био командант. Одликован је Орденом за храброст. ■

Н. Д.

Ронилачка чета Речне флотиле

Речне видре –

Припаднике тог састава Војске Србије одликује добра опрема и наоружање, храброст, одлучност, одважност, међусобно поверење, другарство и уважавање, те изражен осећај јединства и припадности „речним видрама“

Припадници 93. ронилачке чете Речне флотиле, популарне „речне видре“, свакодневно су ангажовани на бројним сложеним задацима. Ради безбедности и ефикасности извршења, рониоци све задатке под водом извршавају у пару, односно ронилачкој пари. То је основна ронилачка јединица. Изузетак су специфични случајеви када се задатак, под водом, извршава при великом струјању воде, сма-

њеној видљивости, у бактериолошки и хемијски контаминираној води... У том случају ангажује се један ронилац, који рони на „животном конопу“, помоћу ког се остварује стални физички контакт с руководиоцем роњења на површини.

Ронилачка традиција

Корени традиције војних ронилачких јединица на нашим просторима сежу до четрдесетих година прошлог ве-

ка, у време оснивања Прве базе у Жупи Тиватској. Недуго после формирања јединица се преселила у Дивуље код Сплита, где је ушла у новоформирани Одред поморских диверзаната, који је 1947. године прерастао у 82. поморски центар. У војсци су касније осниване и остале јединице које су у формацијском саставу имале рониоце, али сви су обучавани у Поморском центру. После распада СФРЈ тај Центар се накратко преселио у Тиват, на брод „Галеб“, да би од 1995. године, све до разиласка Црне Горе и Србије из државне заједнице, базирао у касарни у Кумбору.

Шездесетих година формиран је и 93. ронилачки центар при тадашњој Југословенској ратној морнарици, који је,

јединица одважних

пored осталог, у свом саставу имао и речне диверзанте обучаване у Дивуљама. Они су чинили језгро ронилачке јединице Речне ратне флотиле у Новом Саду, где се, уз мање формацијске измене, налази и данас.

Јединица је била састављена од речних диверзаната, противминских и лаких бродских ронилаца. После распада државне заједнице Србија и Црна Гора већи део професионалног кадра 82. поморског центра прешао је у Нови Сад, у састав 93. ронилачког центра.

Трансформацијом Војске Србије дошло је до одвајања поморско-речних диверзаната, па се офанзивни део 2006. године преселио у Специјалну бригаду у Панчеву, у чијем је саставу формирана 82. диверзантска чета. Исте године 93. ронилачки центар преименован је у 93. ронилачку чету 1. речног одреда Речне флотиле.

Опрема и наоружање

Ронилачка чета располаже савременим опремом за боравак и извршавање наменских задатака под водом – апаратима отвореног и затвореног круга дисања, мокрим и сувим ронилачким оделима, „фул фејс“ маскама (ронилачке маске за цело лице) са подводном везом, ронилачким рачунарима и ручним дубиномерима.

Стандардна опрема јединице јесу гумени чамци, лимени чамац–платформа за сонар и магнетометар, бочно скенирајући сонар, магнетометар, компресори за пуњење ронилачких боца, ронилачки лифтови, који се користе приликом подизања терета из воде и ванбродски мотори. Руковање поједином опремом захтева нарочиту обуку. На пример, руковање скупocenим уређајем за претраживање дна, популарније сонаром,

захтева посебну обученост сваког члана ронилачке јединице – од припреме за рад, поринућа у воду, до читавања сигнала на монитору.

Задаци

Високо професионално оспособљени рониоци 93. ронилачке чете извршавају противминске и противдиверзантске задатке, ангажовани су у трагању и спасавању на површини и под водом, на обезбеђењу важних личности, војних делегација и осталих високих званика на води, те подводном прегледу бродова и пратњи у току пловљења. Ангажовани су и у свакодневном извођењу обуке ронилаца из састава јединица Војске Србије, извршењу тренажа ронилаца, подводном одржавању бродова. Такође помажу цивилним структурама приликом елементарних непогода већих размера.

Модернизација

Након недавно завршених испитивања на Заовинском језеру, у 93. ронилачкој чети Речне флотиле почела је интензивна обука ронилаца у руковању аутоматском подводном пушком и подводним пиштољем, савременим и убојитим оружјем којим ће убудуће бити наоружани рониоци Војске Србије.

Приликом извршења гађања испод воде оружјем, посебно подводном пушком, које уместо класичног испаљује игличасте пројектиле од средње тврдог челика хидродинамичког облика, каже старији водник прве класе Бобан Ђоковић, искусни инструктор роњења, ствара се ударни талас који може узроковати спадање маске са лица или померање регулатора из уста рониоца, па је од изузетног значаја да ронилац успешно заврши комплексну и захтевну обуку.

У зависности од сложености и тежине задатка, за његово извршење ангажују се рониоци одређеног степена

ПАД БРАНАЦ

обучености. Како је обука у руковању подводним оружјем сложена, њој могу приступити само рониоци с највишим степеном обучености, односно највишом категоријом. Ради подизања оперативних способности припадника 93. ронилачке чете и проширења дијапазона оспособљености њених професионалних припадника, у Речној флотили је организована обука за стицање виших ронилачких категорија.

Наша војска за сада не располаже тактичко-ватреним полигоном који има подесиве зарањајуће мете за обуку ронилаца у гађању подводним оружјем, па су припадници Ронилачке чете сагласни да би у будућности такав полигон било пожељно изградити на Дунаву. Коначан суд о томе даће надлежне институције и команде, а у јединици се надају да неће дуго чекати на решење проблема.

У Речној флотили недавно су спроведени обука и испитивање апарата полузатвореног круга дисања IX MIX шведске фирме „Интерспиро“, који, у односу на постојеће апарате отвореног или затвореног круга дисања, користи као удисни медиј гасне мешавине, што омогућава знатно веће дубине зарањања, и до 120 метара.

Обука у свим условима

Слаба или готово никаква видљивост под водом, речне струје брзине и до 10 метара у секунди, разновразни материјали које река носи само су део отежавајућих околности с којима се, за разлику од других, суочавају речни рониоци, па су свакодневна кондицирања и врхунска обученост неопходни за успешно обављање захтевних задатака испод површине воде.

Да би се стално одржавао захтевани висок ниво обучености, поред важне теоријске обуке нагласак је на одржавању високе физичке способности. Зато сваки радни дан ронилаца у новосадској касарни „Александар Берић“ започиње напорним физичким вежбањем и активностима. Након тога прелази се на комплексну стручну ронилачку обуку, односно увежбавања у роњењу и извршавању ронилачких задатака.

Према речима поручника Жељка Крмпота, командира вода речних ронилаца, припадници јединице кондицирају се и у барокомори до 40 метара дубине, а оспособљени су за роњења на дубинама и до 60 метара.

Обука ронилаца на речним токовима не прекида се ни у зимском периоду. Према Правилу роњења у зимским условима, када температура воде падне испод десетог подеока Целзијусове скале, рониоци зарањају искључиво ако је потребно спасити људске животе, материјална добра, извршити борбени зада-

Вађење орла

Почетком јуна 2010. године, услед отказивања стајног трапа, у Грузанско језеро, недалеко од Кнића, пао је борбени авион „орао“. У кратком времену рониоци Речне флотиле изашли су на терен, сонаром лоцирали тачно место авиона под водом и стручно извршили припреме и његово безбедно вађење с дубине од 10 метара.

так и обуку. Врста задатка одређује опрему коју ће користити.

Да би зарањали у воду испод леда, под врло тешким, готово екстремним условима (температура око три степена изнад нуле, при спољашњој температури ваздуха од минус три степена), рониоци морају имати изузетно богата професионална знања и најмање звање треће категорије војног рониоца. То између осталог значи да су у ронилачкој јединици, на ронилачким дужностима, провели најмање од три до пет година.

Иако током обуке рониоци Речне флотиле користе сува ронилачка одела, која не допуштају директан контакт воде с телом, није препоручљиво задржавање дуже од тридесет минута у води хладнијој од +10 степени.

Приликом роњења испод залеђене површине пар ронилаца (ронилац се на извршење задатка не упућује самостално) одржава везу с површином „животним конопом“ за који су привезани, а чији се други крај налази у рукама руководиоца роњења, уређајем за бежичну комуникацију и, најчешће, комбиновањем та два начина.

Расадник ронилачког кадра

Стручно-специјалистичка обука кандидата за атрактивну дужност професионалног војног рониоца за потребе Војске Србије изводи се једино у Речној флотили, у новосадској касарни „Александар Берић“. Поред тога, у сарадњи са Специјалном бригадом изводи се и обука речних диверзаната, а професионалци 93. ронилачке чете су једини у Војсци надлежни за извођење обуке и тренажа ронилаца изван матичних јединица.

Курс ронилаца могу похађати и професионални војници, који задовоље строге критеријуме. Пријављивање кандидата за то захтевно занимање искључиво је на добровољној основи, уз препоруку надлежног старешине. Осим тога, кандидати морају да испуне прописане психофизичке и здравствене критеријуме који се утврђују детаљним лекар-

ским прегледима и на проверама физичке способности.

Обука кандидата траје 48 радних дана и изводи се у две целине. У оквиру теоретског дела изучавају се основи медицине роњења, техника роњења, ронилачка средства и опрема, а у практичном делу, који се захваљујући вишегодишњој сарадњи са Спортско-пословним центром „Војводина“ изводи у базенима, кандидати изучавају основе ронилачке опреме и увежбавају основне рад-

ње под водом – балансирање, начин дисања, употреба компензатора пловности... Након тога прелази се на захтевније роњење на отвореној води, које се изводи на Дунаву у зимовнику Речне флотиле, на неком од фрушкогорских језера или Ади циганлији.

Како се обука одвија под будним оком искусних ронилаца – инструктора роњења и лекара, искључене су нежељене последице. После сваке фазе кандидати полажу испите, а успешност је услов за прелазак у наредну фазу. На крају осмонедељне обуке кандидати приступају завршној провери стечених теоретских и практичних знања и уколико покажу захтеван успех, стичу звање војног рониоца пете категорије.

Значајно је истаћи да се ронилачка јединица Речне флотиле својим стручним и материјалним потенцијалима може, по потреби, иако то још увек није предвиђено, укључити и у обуку ронилаца за цивилне структуре.

Опасности позива

О здрављу ронилаца свакодневно брине санитетска екипа коју чине лекар мајор Драган Милосављевић, специјалиста опште медицине, заставник Сениша Маравић и старији водник прве класе Слободан Ранђеловић, медицински техничари и манипуланти барокоморе. Једном седмично прате се неопходни параметри који су од важности за обављање дужности рониоца, а једном годишње

обављају се систематски специјалистички прегледи чији критеријуми ни у једном параметру нису нижи у односу на први, иницијални преглед кандидата за звање рониоца.

Ронилачки задаци могу се обавити безбедно искључиво уз поштовање струке и законских прописа. Уколико је ронилац у доброј психофизичкој кондицији, ретка су, мада не и немогућа, обољења карактеристична за позив рониоца. Из тог разлога добро утренирани и оспособљени рониоци знатно су мање изложени опасностима које представља окружење у коме се обавља задатак.

Једно од карактеристичних ронилачких обољења је баротраума уха. Она је праћена jakim болом, крварењем из уха и, евентуално, губитком свести, што се код ронилаца јавља када из различитих разлога током зарањања и роњења не могу да изједначе притисак. Поред тога могућа су и тровања угљен-моноксидом, угљен-диоксидом и кисеоником у

случају неисправности опреме, незнања, или непоштовања процедуре за време компримовања ваздуха у ронилачке боце.

Ипак, оно што ронилачки позив чини изузетно опасним јесу баротрауматска емболија плућа и декомпресиона болест, које настају приликом брзог израњања из воде када ронилац задржи ваздух у плућима, односно приликом нагле промене притиска. Те болести могу изазвати мања, али и фатална оштећења организма.

Једина барокомора у Војсци

Поред разноврсне опреме, која осигурава безбедно извршавање ронилачких задатака у унутрашњем пловном путу, безбедност пловидбе, пловних и објеката од економског и водопривредног значаја, јединица располаже и с две савремене барокоморе – стационарном и преносном – за кондицирање и терапијско лечење. Барокомора је неопходна у спасавању живота уколико дође до ронилачког инцидента.

Ако се ронилац, приликом обављања подводног задатка, задржи на одређеној дубини дуже од предвиђеног, такозваног сигурносног времена, у организму долази до растварања гасова, посебно азота, па ако услед било ког непредвиђеног разлога дође до наглог изроњавања наступа декомпресиона болест. Она се манифестује од најблажег облика, свраба, пецкања и промене боје коже (мраморизације) до падања у кому и смрти. Код најтежих облика декомпресионе болести неопходно је рониоца што пре сместити у барокомору, под надзор стручног лица, јер не постоји други начин за његово преживљавање.

Ронилац се, под надзором лекара, смешта у барокомору у којој се симулирају дубина и притисак на којима се налазио пре израњања, а потом се, у прописаном временском интервалу, притисак смањује и тело доводи у нормално стање. Тај посебно одговоран посао у Речној флотили обавља лекар мајор Драган Милосављевић са својом санитарском екипом.

Потхлађивање тела

Највећу опасност приликом пада у хладну воду представља наступање потхлађивања тела. У води температуре до +10 степени просечно преживљавање јесте један–два часа, а уколико је, пак, температура воде 0 степени, за унесрећеног нема спаса после 30 минута.

Речна флотила Војске Србије, размештена у новосадској касарни „Александар Берић“, има две барокоморе типа НАУХ – стационарном дводелном, вишемесном и преносном једномесном. Стационарна барокомора опремљена је видео и аудио надзором, па је лекар путем монитора и других уређаја у могућности да прати стање ронилаца.

Према речима мајора Милосављевића, на целој територији Србије постоје тек две вишемесне и три-четири једномесне барокоморе, од којих ниједна није преносна.

Како су то једине барокоморе на територији Војводине, стручна санитарска екипа Ронилачке чете у могућности је, уколико се испоштују војне процедуре, да ефикасно пружи помоћ угроженим рониоцима и изван састава Војске Србије.

Границе професионалног ангажовања

Према правилу роњења, кандидати, почетници у основној ронилачкој обуци, не могу бити млађи од 18 нити старији од 25 година. Радни век рониоца у ронилачкој јединици, односно останак у ронилачкој служби, условљен је испуњавањем здравствених и критеријума за физичку проверу припадника јединице. Свакако да, физиолошки гледано, ниједан људски организам не може, без обзира на физичку снагу, ментални склоп и утренираност, ту захтевну професију стално да обавља уједначеним квалитетом.

Процес формирања рониоца у Војсци Србије – од кандидата до стицања одређених звања–категорија – веома је сложен, захтеван и дуготрајан, па се сваки припадник 93. ронилачке чете и јединице бори да што дуже буде на располагању захтевима струке и Војске и да примењује стечена знања и искуства.

Речног рониоца, осим тога, одликује храброст, одлучност, одважност, међусобно поверење, другарство и уважавање, те изражен осећај јединства и припадности ронилачкој јединици. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Саша Јојић, тандем инструктор

Сваки скок као први

Године, искуство и број падобранских скокова јесу предуслови да постанете добар тандем инструктор. Када скоро три деценије падобранске каријере, од чега пола у тандему, испуните цифром од 23.000 скокова, са око 15.000 људи из целог света, помислили бисте да је сваки следећи излет „од неба до земље“ монотона рутина. Да ипак није тако тврди човек који је, како каже, доживотни припадник наше 63. падобранске бригаде.

Сваки нови скок је први, а не још један. Изазов на који морате да одговорите искуством. Доживљај онога са ким скачете, његово задовољство и реакције јесу награда због које се надам да ћу још дуго моћи да се бавим падобранством – каже искусни падобранац Саша Јојић, који крстари небом већ 27 година.

Последњих тринаест година живи на Новом Зеланду, где обучава нове инструкторе за тандем скокове. Да је за њега, који земљу посматра углавном с висине од неколико хиљада метара, свет заиста мали, најбоље сведочи списак путника које води у несвакидашње небеске авантуре.

– Различити су људи с којима сам скакао. Међу њима су и Кинези и Индијци, и Американци и Енглези... Проведем лето у Србији, а онда одем на Нови Зеланд и тамо скочим са неким из Београда – препричава Саша дражи свог позива. – Инструкторе за тандем скокове обучавао сам свуда. Тиме се бавим већ четрнаест година, од чега тринаест на Новом Зеланду. Међутим, свакоме ко од мене добије дозволу кажем да не могу да га научим да постане тандем инструктор. То мора да уради сам – радом и искуством.

Осим неопходних хиљаду падобранских скокова, да бисте постали тандем инструктор морате да имате и одређену дужину и број сати слободног пада. Када испуните те услове, похађате обуку коју реализује тандем егземинири. У току обуке скочи се десет пута, али се полаже и теоријски део – познавање тандем опреме, додатни елементи који морају да се науче. Издавање дозволе, које затим следи, за новог инструктора је тек почетак каријере.

– Задовољство ми је да обучим некога и да видим како успешно ради тандем скокове. Само у Србији обучио сам осамдесет одсто инструктора. И после свега, падобранство је и даље мој начин живота. Сваки скок ми је посебан, не постоји нешто у падобранству што нисам пробао. Оно је део мене, а најлепши део је–

сте дружење са другим падобранцима, приче, туђа искуства, ма где год у свету се налазили и којој год нацији припадали – објашњава Саша.

Већи део године проводи на Новом Зеланду, где осим као инструктор за њихову падобранску организацију ради и као егземинир за произвођача падобрана, па је он тај на основу чије одлуке се нови падобрани уводе у употребу. Лети је у Србији, а ове године имао је посебан задатак – хиљадити скок Горана Тодоровића Фаце на аеродрому Лисичји јарак, надомак Београда.

– У каријери падобранаца хиљадити, јубиларни скок јесте и значајан догађај и важна бројка. Скочио сам више од 23.000 скокова, али је сваки био другачији, захтевао припрему и концентрацију, нарочито када је реч о скоковима с особама са инвалидитетом. Због тога сваки скок посматрам као први, а не као још један – каже он, истичући да је припрема за скок, од паковања падобрана, до провере метеоролошких услова и ангажовања лекара задуженог за контролу здравственог стања онога ко скаче, једнако важна као и сам скок.

– Обичан и тандем скок разликују се већ у томе што сте код другог, осим за себе, одговорни за још једну особу – набраја Саша критичне моменте о којима искусан тандем инструктор мора да води рачуна.

– Први такав моменат јесте излазак из авиона. Важно је да путник буде у добром положају. Када скачете са падобранцем, као што је то скок са Гораном, лако је. Са онима који то нису може да буде јако компликовано. Има оних који се успаниче, машу ногама, батргају се, што је за инструкторе „пакао“. Али и то је саставни део посла. Надаље, мораш да знаш како да наместиш тело на одвоју из хеликоптера или авиона и у слободном паду. И, на крају, приземљење – тренутак када се догађа највећи број повреда.

Још једна је чињеница незаобилазна – напомиње Саша Јојић – инструкторска дозвола без искуства је тек парче папира, а рад и стопостотна посвећеност јесу једине гаранције нечије безбедности. ■

Никола ДРАЖОВИЋ

Вод за одржавање падобрана

Више од поверења

Мало тога није могуће поправити у радионицама вода за одржавање падобрана 63. падобранског батаљона Специјалне бригаде Војске Србије. Управо таква „аутономија“ улива додатну сигурност нашим падобранцима.

Када говоримо о падобранцима, најпре помислимо на падобранске скокове – својеврсно крстарење небом, осећај слободе који доноси слободан пад кроз ваздух. Наравно, и на увежбано отварање падобрана и елегантан доскок на земљу. Ретко се, међутим, помињу они који обезбеђују да падобран буде безбедан за спуштање после скока из ваздухоплова. А у падобранству се грешке не праштају!

Стога и у 63. падобранском батаљону наше Специјалне бригаде, којим командује потпуковник Ненад Зонић, посебна пажња посвећује се правилном паковању, чувању и одржавању падобра-

на, што гарантује његово поуздано отварање и безбедан скок падобранца. Поменути послови су свакако мање атрактивни у односу на падобранске скокове, али без људи који квалитетно одржавају падобране не би било ни падобранства.

Слагање падобрана

Десантни и теретни падобрани пакују се, чувају и одржавају на војном аеродрому у Нишу. У саставу чете за обуку 63. падобранског батаљона налази се, поред наставног вода, и вод за одржавање падобрана. Ваља појаснити да слагачи падобрана више раде на његовом одржавању него што га слажу.

– У оперативним јединицама оружаних снага осталих земаља постоје људи који се баве само паковањем падобрана. Код нас је традиција да падобранци сами пакују падобране којима скачу, али ће вероватно и код нас, услед савремених трендова у тој области, слагачи падобрана ускоро бити специјализовани само за тај посао – објашњава командир чете за обуку капетан Игор Стошић и додаје да тренутно у падобранском батаљону слагачи падобрана такође изводе падобранске скокове.

Капетан Марио Брадић командује јединицом која у Војсци Србије одржава падобране. Његов вод има одељење за одржавање ваздухопловно-техничких средстава – специјалних падобрана типа „крило“ и десантних падобрана. Такође и одељење за десантирање технике. Одељењем за одржавање ваздухопловно-техничких средстава руководи старији водник прве класе Љубиша Цветановић. У саставу тог одељења су радионица за одржавање купола, кројачка радионица за оправку падобрана и радионица за падобранске инструменте. У њима се годишње обави од 700 до 800 периодичних прегледа, од 300 до 400 оправки лаког ремонта и од 50 до 70 сложенијих поправки падобрана.

Много тога одређује квалитет падобрана, али за падобранце је најважнија његова безбедност и поузданост. Једна од најважнијих особина безбедног, исправног и поузданог падобрана јесте порозност материјала, која се испитује најсавременијим уређајем у земљи за мерење пропустљивости падобранских тканина, у воду за одржавање падобрана.

И кројачка радионица има модерне машине за шивење и одржавање, које омогућавају и сложене поправке. У радионици за падобранске инструменте прегледају се аутомати и остала падобранска техника – током периодичних контрола сигурносних аутомата, лаког ремонта инструмената, дефектације и упућивања на виши степен поправки. Ако се зна да се у радионици могу крпити куполе, заменити гипка црева, коноп-

ци или комплетни склопови, онда је јасно да је мало тога што се не може завршити у радионицама вода за одржавање падобрана. Управо та врста „аутономије“ приликом одржавања падобрана улива додатну сигурност припадницима 63. падобранског батаљона за време скокова.

Поуздано отварање

Падобранац при падобранском скоку пада брзином од око 200 километара на час. О поузданости отварања падобрана нема потребе говорити. Зато је и посао слагача падобрана изузетно одговоран и не дозвољава импровизације и аутоматизам.

Иако наши падобранци сами пакују своје падобране, припадници вода за одржавање их редовно чувају и одржавају, а пакују само у одређеним случајевима. Командир одељења за одржавање десантних падобрана заставник Ненад Миленковић истиче да је падобран осетљиво средство и да се мора чувати на

одређеној температури и влажности ваздуха и да се у одређено време препакује, без обзира на то да ли се њиме рукује. За главни падобран је тај рок месец дана, а за резервни три-четири месеца. На сваких шест месеци падобрана мора да прегледа и овлашћени мајстор, који потписом гарантује да је падобран исправан.

Слагачи падобрана сваком задатку приступају с истом одговорношћу и пажњом као да то чине први пут. Сертификати за паковање свих врста падобрана

добивају се после захтевне и специфичне обуке, која може трајати и две године.

Како наводи разводница Милена Стојановић из Лесковца, сваки пут пажљиво прегледа падобрана како би уочила евентуална оштећења. До сада је задовољна послом слагача падобрана, као и чињеницом да иза себе има 44 падобранска скока.

– Паковање главног падобрана траје 45, а резервног 30 минута – појашњава разводница Ивана Јорданов из Крушевца и додаје да је то тако јер је десантни падобран површине трособног стана – око 82,5 квадрата.

Њен колега, десетар Дејан Цветковић тврди да су десантни падобрани у беспрекорном стању и да се периодични прегледи редовно изводе на сваких шест месеци.

– Било би боље да се такви послови специјализују – сматра он – зато што би сваки слагач падобрана могао да се посвети само том послу. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

„Грифони“ најуспешнији падобранци

Екипа Падобранског клуба „Грифон“ Противтерористичке јединице МУП-а Србије најбоља је у генералном пласману 58. падобранског првенства Србије у класичним дисциплинама, које је од 7. до 9. септембра, на спортском аеродрому Лисичји јарак код Београда, организовао Ваздухопловни савез Србије. Друго место заузела је Падобранска екипа Војске Србије „Небеске видре“, док су падобранци Аеро-клуба „Парафин“ освојили бронзану медаљу.

После тродневног такмичења, у конкуренцији 25 падобранаца који су извели укупно 261 скок у дисциплини скок на циљ, у генералном пласману прво место поделили су Љубиша Наумовић из „Парафина“ и Радослав Кораћ из „Грифона“, а на трећу позицију пласирао се Мирољуб Јанићијевић из „Небеских видри“.

Такмичари су у повољним временским условима изводили скокове с висине од 1.000 метара, с које је требало да слете на циљ (електронски диск) пречника три сантиметра, који аутоматски бележи додир.

Модерне куполе захтевају од такмичара велико умеће у управљању, а истовремено обезбеђују велику прецизност при приземљењу. Победник је такмичар који скупи најмање бодова, то јест сантиметара удаљености од центра, а свако приземљење даље од 16 сантиметара од центра диска је промашај и не мери се.

У дисциплини фигуративни скокови надметала су се 23 такмичара, а најбољи је Слободан Терзић из „Грифона“. За њим су се на ранг-листу уписали Љубиша Наумовић из парафинског клуба и Радослав Кораћ, такође из екипе МУП-а.

Фигуративни скокови представљају индивидуални слободан пад у коме судије оцењују колико брзо и прецизно такмичари могу да изведу унапред задати комплет елемената. Серија се састоји од левог заокрета од 360 степени, десног заокрета од 360 степени и салта уназад. Тај низ елемената потребно је извести два пута. Мери се време за које је задатак урађен, па се од тога одузимају казне за погрешно изведене елементе. ■

Н. А.

Јанко Лутовац, светски падобрански рекордер

С падобраном у легенду

Приликом постављања светског рекорда, први скок падобраном с висине од 250 метара Јанко је извео 1. јуна 1950, у четири сата изјутра. Потом је, сваких наредних четири-пет минута, изводио по један скок – све до касних вечерњих сати, нешто после 21 час увече. Седамнаест сати. Подвиг и данас вредан дивљења.

Пред крај Другог светског рата, на тлу Југославије је од бораца пешадијских јединица почео избор кадра за поуну ваздухопловних јединица пилоти-ма, ваздушним стрелцима, оружарима. Међу изабранима је био и водник Јанко Лутовац, рођен 1927. у црногорском селу Дапчиће, у близини Берана. Након обуке за ваздушног стрелца, 1945. године, на 12,7 милиметарском ПА митралезу УБТ, смештеном у авиону типа „штурмовик“, руске производње, Јанка су распоредили у 3. јуришну ваздушну дивизију, која је с матичног аеродрома Лучко, крај Загреба, успешно извршавала борбене задатке.

Годину дана после завршетка рата, крајем новембра 1946, младог Лутовца, успешног нишанцију, послали су у Нови Сад на аеродром „Југовићево“, на курс за инструктора падобранства. Наредне године, после успешно завршеног курса, добио је чин старијег водника. Затим се укључио у обуку нових курсиста, инструктора падобранства. Од прве групе формиран је један од првих ваздушно-десантних батаљона Југословенске армије.

Младом, али већ искусном падобранцу и инструктору Јанку нагон за доказивањем, за адреналином, није дао мира. Претпостављенима је предложио да покуша оборити дотадашњи светски рекорд у броју изведених падобранских скокова у једном дану. Од наума га није одговорило ни нећкање старијих, искуснијих падобранаца. Зна да је опасно, али упорност чини своје и – одобрено му је!

Први дан јуна 1950. године. Време пред свитање, на новосадском аеродр-

ому. На писти два авиона типа ПО 2, с укљученим моторима, спремни за полетање, и већи број сложених падобрана на трави. Иако време не иде Јанку на руку, јер је прохладно и делимично облачно, он не одустаје.

Прорачунао је да од скока до скока има на располагању неколико минута. Нема времена за улазак у авион, па ће стајати на крилу и са њега скакати.

Узлетео је. Први скок учинио је с висине од 250 метара. Трзај отварања падобрана. Тврд доскок диктирала је тадашња врста војног падобрана, којим се није могло управљати. Другови су му помагали приликом намештања новог падобрана. Трчао је до авиона. Поново узлетао. Скакао. Други, трећи, педесети, седамдесети... Више их није ни бројао, јер је за то задужена међународна комисија.

Време се мењало. Облачно је, почела је и кишица. Висина искакања повећава се на 300 метара. Као за инат, појачао се и ветар. Приземљење је све даље од авиона, па је Јанко трчећи прелазео све дужи пут. Комисија и старешине су му саветовали да одустане.

Није осећао ни леђа, ни ноге. Повремено је губио вид од ветра, кише и хладноће, али није одустајао!

Вече је одавно пало. Јанко је и даље скакао. Напољу је готово олуја, провала облака, грмљавина. Било је нешто после девет сати. Извео је стотину тридесет и седми скок. Сваки с савршеним доскоком. Да није тако, ломови би били неизбежни.

Златна медаља

Током каријере падобранца, Јанко Лутовац остварио је 1.631 скок, с разним типовима падобрана. Последњи скок, тада већ као педесетшестогодишњак, извео је 1983. године, као члан југословенског тима у Узбекистану, једној од република тадашњег Совјетског Савеза. Носилац је прве Златне падобранске медаље, коју му је 1969. године доделила FAI – Fédération Aéronautique Internationale.

Аеродром „Југовићево“

Од 1945. до 1960. године на тадашњем новосадском војном аеродрому „Југовићево“ налазили су се делови ловачке и јуришне авијације, а 1947. године формирана је и падобранска школа Југословенске армије, која је престала да ради 1951/1952. године. Од 1950. до 1954. деловала је и Школа резервних официра авијације. Током тринаест година, од 1954. до 1967, на „Југовићеву“ је била стационирана и 63. падобранска бригада.

Више није могао да се придигне са земље. Трчали су према њему, мислећи да је повређен. Он није проговарао. Једино је успео да небеским висинама прстима покаже шипак. Победио је. Осећа то.

Комисија је регистровала 132 скока, јер на првих пет није успела да стигне. Ипак, и без тих пет, непризнатих, Јанко је постао светски рекордер. Радост, весеље, овације и честитке присутних наговештавали су да је успео. Те тренутке Лутовац никад није заборавио.

Две године после тога посао га је одвео другим путем – распоређен је на ново радно место, у Савезно министарство унутрашњих послова, у чину поручника. Униформу није скинуо све док то Министарство није прешло под цивилни сектор. У пензију је отишао као начелник Одељења за припрему људства за одбрану земље.

Данас, иако осамдесетпетогодишњак, и даље често диже поглед ка небу и присећа се јуна педесете. Када би се неким чудом, каже, вратио у те године, поновио би исто. И уживао. И онај шипак често упре у висине. Победио је!

Светски рекорд старијег водника Јанка Лутовца остаће записан у аналима падобранства, у сећањима колега, али и причама младих нараштаја српског падобранства. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Заједничка обука руских и америчких падобранаца

У бази америчке Копнене војске Форт Карсон у Колораду 1. јуна одржана је додела падобранских звања и сертификата учесницима заједничке војне вежбе. Противтерористичку обуку и вежбу реализовали су руски падобранци и њихови домаћини из 10. групе за специјалне операције.

Реч је о првој заједничкој вежби падобранаца двеју земаља, која је реализована на полигонима за увежбавање урбане борбе, које иначе користе америчке „зелене беретке“. На тим вежбаљима симулиран је изглед блискоисточних градова у Ираку или у Авганистану. Полигони садрже поште, џамије, болнице, продавнице, апотеке, спортски стадион и малу источњачку пијаву с тезгама. Објекти су опремљени намештајем, лутке у објектима и на улицама обучене су у локалне ношње, а на улицама су вози-

ла и војна техника допремљена из Ирака. Сви натписи су на арапском језику. У таквим условима падобранци из САД и Русије изводили су заједничке операције по граду, „чишћење“ појединих објеката, као и ослобађање талаца које су отели терористи.

Учесници вежбе били су наоружани аутоматским пушкама М-4, које су избацивале муницију с бојом. Вежба се одржавала у замишљеној држави, односно у њеном отцепљеном делу. Операција хватања вођа сепаратиста започела је ноћним падобранским скоком.

Пуковник Џон Дидрик, командант 10. групе за специјалне операције, оценио је вежбу као врло успешну. Похвалио је физичку спремност, издржљивост и умешност руских падобранаца. Посебно је истакао падобранца Бориса Казакова, који је у току вежбе успео да се попне на оближњи планински врх, висок 1.500 метара, за мање од пола сата.

– За три недеље проведене у Форт Карсону наши војници и официри су се добро разумели и заједнички успешно извршили задатке – рекао је пуковник Андреј Схироков, командант руских падобранаца. Слична вежба одржаће се следеће године у Русији.

Амерички пуковник Дидрик, на крају церемоније, доделио је руским падобранцима ознаке звања и квалifikација стечених на вежби, као и сертификате. ■

Б. Н.

Спартанска бригада – нова падобранска јединица Копнене војске САД

Класична падобранска формација

На ратиштима у Ираку и Авганистану Бригада је извршавала и задатке из области неконвенционалног ратовања, уобичајене за специјалне снаге, као што је обука страних оружаних снага или употреба ирегуларних трупа у обавештајним и борбеним операцијама. Упркос великим жртвама, у тој јединици забележен је највећи број обнављања војничког уговора и продужавања служења у Копненој војсци.

Устројство Копнене војске САД на Аљасци мање је познато, иако оно обилује значајним специфичностима. Не само да се тамо калио потоњи начелник Здруженог генералштаба Шаликашвили, него је, током већег дела Хладног рата, на Аљасци била смештена већа бригада,

под командом генерала, што је неуобичајено у војсци САД, у којој бригадама устаљено командују пуковници. Та бригада, позната под бројем 172, имала је и ваздушнодесантну компоненту, обично величине батаљона, па је и сам Х. Норман Шварцкопф, касније командујући „Пустинском олујом“, а својевремено

заменик команданта Бригаде на Аљасци, у својој биографији описивао скакање падобраном из хеликоптера на температури доброно испод нуле.

Шварцкопф је описао и много важнију ствар. Иако у дане Хладног рата Великим силама није мањкало претњи, стратезима америчке Копнене војске није било лако да се одлуче која би била прецизна улога Бригаде смештене на Аљасци, мада су сматрали да је тамо неопходна. Коначно је одлучено да би, у случају сукоба са СССР-ом, највероватније на удару био локални нафтовод, те је 172. бригада за свој примарни задатак добила његову одбрану.

После Другог светског рата

Данас Аљаска као да има озбиљнију улогу него током Хладног рата, јер се на њој налази део 25. лаке пешадијске дивизије Копнене војске, сачињен од три бригаде, са 12.000 људи, чија је Ко-

манда и већи део на Хавајима. Штавише, значајем Аљаске за одбрану САД и њене оружане силе посебно се хвалио сенатор Марк Бегић, иначе члан Одбора за оружане силе Сената, у предавању одржаном јула 2009. године за The Heritage Foundation, организацију која посебну пажњу посвећује напору да помогне „Американцима да разумеју важност ракетног одбрамбеног система”.

Најзначајнији аспект Аљаске у одбрамбеном смислу заиста се види у систему противракетне одбране, смештеном у Форт Грилију, којим рукује Национална гарда Аљаске, ојачана авионима F-22, јер се поред базе Елмендорф на Аљасци налазе још две ваздухопловне базе – Ајелсон и Клир Ер.

У тим ваздухопловним базама смештени су и транспортни авиони C-17, који су директно везани за Спартанску бригаду, како је јединица о којој говоримо најчешће позната. Моћ тих авиона наглашава стратешку улогу Бригаде, која има неколико специфичности – то је једина америчка ваздушнодесантна јединица у Пацифичкој оперативној зони, једина падобранска бригада западно од Мисисипија и прва падобранска јединица формирана после Другог светског рата.

Реч је о 4. бригадном борбеном тиму, ваздушнодесантном – „Спартанци”, делу компоненте Копнене војске који чине и 16. борбена авијацијска бригада те 1. бригадни борбени тим – „Арктички вукови”, при чему је авијацијска компонента смештена у Форт Вејнрајту, а лака механизована и падобранска компонента у Здруженој бази Елмендорф-Ричардсон. Све поменуте јединице нису под директном командом своје дивизије, него су потчињене Копненој војсци САД на Аљасци и Копненој војсци САД на Пацифику. Пошто велики и пусти простори и климатске специфично-

сти Аљаске погодују потребама одређених типова обуке, ту се, уз набројане јединице, налази и неколико центара за обуку и војних школа.

Новитети реформе оружаних снага САД, започете 2005. године, које је припремио генерал Ерик Шинсеки, најбоље су се очитовали на примеру 25. дивизије, која је имала најмање изражену индивидуалност од десет постојећих дивизија Копнене војске. Поред преласка с формације од три на формацију од четири аутономне бригаде, основна идеја била је да се дивизија комбинује од по једне ваздушнодесантне (лаке), лаке механизоване, назване „страјкер”, по новом борбеном возилу, и оклопно-механизоване компоненте, при чему би тип четврте бригаде одлу-

шне – била је потребна још једна како би се покриле све дивизије с по једним ваздушнодесантним бригадним борбеним тимом, што је нови назив бригада. Решење је пронађено у устројавању нове падобранске бригаде, која је званично формирана 16. јула 2005. у Форт Ричардсону, на Аљасци. У том тренутку се новоустројени 4. бригадни борбени тим 25. лаке пешадијске дивизије састојао од једног батаљона 501. пешадијског пука, ваздушнодесантног.

Наредних година први командант нове јединице пуковник Мајкл Гарет имао је задатак да јединицу доведе до пуне формације. Она данас има и батаљон за специјална дејства, на нивоу бригаде, што је још једна новост у реформи, 3. батаљон 509. пешадијског пука, 1.

чивао о типу дивизије. У јединицама за специјалне операције реформа је изведена тако што је у свакој од њих уз три постојећа батаљона додат и четврти. На тај начин увећана је бројност оружаних снага САД, а нису осниване или обнављане додатне дивизије, што јавно мњење сигурно не би благонаклоно прихватило.

Пошто је Копнена војска САД, у тренутку започињања реформе, имала девет ваздушнодесантних бригада – пет падобранских и четири ваздушнојури-

ескадрон 40. коњичког пука, 2. дивизион 377. артиљеријског пука, те 725. батаљон за подршку. Све јединице носе атрибут ваздушнодесантних.

На задацима у Ираку и Авганистану

Нарасле потребе оружаних снага САД за јединицама које могу бити употребљене у Ираку и Авганистану, које још од 11. септембра увелико користе резерву и Националну гарду, нису дозволиле новом саставу да се дуго при-

ПАД БРАНАЦ

према за акцију. Већ у септембру 2006. године Спартанска бригада почела је искрцавање у Ираку, где је остала наредних петнаест месеци. У том периоду 53 њена припадника су погинула, а јединица и њени делови деловали су под различитим командама и показали флексибилност. Бригада је извршавала и задатке из области неконвенционалног ратовања, уобичајене за специјалне снаге, као што је обука страних оружја-

нетипичне операције, с нагласком на цивилно-војне односе и реконструкцију земље.

По повратку из Авганистана јединицу је преузео нови командант пуковник Морис Гоинс, који њоме управо командује у новој мисији у Авганистану, која би такође требало да потраје годину дана, у истој зони одговорности. Судбину „своје“ јединице, чији се припадници, конкретно коњички састав, хвале

ција – десантирање америчке 173. ваздушнодесантне бригаде у Ирак 2003. године – има одлике класичног масовног падобранског десанта, а чак је и тада 173. бригада била препотчињена Команди за специјалне операције. И у осталим случајевима када су употребљаване класичне ваздушнодесантне јединице – 82. дивизије или ренџерског пука – коришћени су њихови мањи елементи. За разлику од тога, употреба специјалног десанта је у протеклих 11 година у порасту и није била ограничена само на Копнену војску, нити само на оружане снаге САД.

Будућност 4. ваздушнодесантног бригадног борбеног тима, дакле, 25. лаке пешадијске дивизије, стациониране на Аљасци, само изгледа нејасна. Ако је Спартанска бригада настала „на крилима“ препорода употребе војног падобранства у „рату против терора“, она тешко да ће у Авганистану бити употребљена у изворној намени јер је секретар за одбрану САД Леон Панета на-

них снага или употреба нерегуларних трупа у обавештајним и борбеним операцијама. Упркос великим жртвама, Бригада је исте године била једина у Копненој војсци у којој је забележен већи број обнављања војничког уговора и продужавања служења.

Непуних четрнаест месеци по повратку из Ирака, под командом пуковника Мајкла Л. Хауарда, јединица се нашла у Авганистану. Мисија је трајала годину дана, а Спартанска бригада изгубила је 13 људи. Деловала је у оквиру међународних снага – ISAF, на граници с Пакистаном, и у једном тренутку је под командом имала осам додатних америчких јединица величине батаљона, разног порекла. И ту је била укључена у

да су одсекли талибанску Хагани фракцију од локалног становништва онемогућивши јој снабдевање, помно прате медији с Аљаске. Пет батаљона Спартанске бригаде снабдева 725. ваздушнодесантни логистички батаљон, који користи и унајмљене Ми-8/17 хеликоптере, незаменљиве на авганистанским висоравнима.

Јануарска акција „Морнаричких фока“ у Сомалији, где је противтерористички тим имао задатак да ослободи таоце које су држали тамошњи пирати, убачен специјални десантом, само је једна у низу акција којима је „рат против терора“ од 11. септембра 2001. на велика врата вратио тактичко падобранство. Ипак, само једна од тих ак-

говестио да ће повући борбене трупе из те земље 2013. године. Чак и да САД и НАТО у Авганистану остану, падобранској бригади с Аљаске недостају капацитети за специјални десант и једино је могуће да се њени мањи елементи употребе у подршци специјалним операцијама.

Остаје ипак могућност да ће Копненој војсци САД у будућности и на неком другом месту – претпостављамо на Пацифику – затребати класична падобранска формација, примерена конзервативнијем моделу ратовања, те да ће Спартанска бригада тек ту бити употребљена у својој основној намени. ■

Јован ЂУЛИБРК

Баумгартнер скочио с 22 километра

Аустријски падобранац Феликс Баумгартнер, познат по бројним подвизима и рекордима које је поста- вио бавећи се падобранством и BASE ска- кањем, скочио је 15. марта падобрански скок с висине од 22 километра.

Његов циљ је да до краја 2012. годи- не обори досадашњи рекорд у скоку с највеће висине – 37 километара. Тренут- ни носилац тог рекорда је пензионисани пуковник Ратног ваздухопловства САД Џо Китинцер, који је 1960. године скочио с висине од 31 километра. Пуковник Ки- тинцер је један од саветника у Феликсо- вом тиму и његов ментор.

Планирана висина за постизање но- вог висинског рекорда је 37 километара,

што представља ивицу свемира, где ви- ше нема атмосфере. Приликом пролета- ња кроз стратосферу, Баумгартнер би требало да у слободном паду пробије звучни зид.

На висину од 22 километра Феликса је подигла посебно конструисана капсу- ла, причвршћена за хелијумски балон. Полетео је из Розвела у Новом Мексику. Један од задатака током скока био је и да испроба функционисање капсуле, као и специјалног одеа и падобрана које ће носити када буде обарао рекорд. У сло- бодном паду провео је три минута и 43 секунде. Постигао је брзину од око 580 километара на час. ■

Прво wingsuit слетање без отварања падобрана

Професио- налном ка- скадеру Ге- рију Конерију по- шло је за руком оно што до сада није ниједном дру- гом падобранцу који лети wingsuit. Успешно се призе- мљио после скока, без отварања па- добрана, користе- ћи специјално кон- струисано одео. Конери је 23. маја искочио из хели- коптера с висине

од 720 метара изнад родног града Хен- лија, на Темзи. Wingsuit комбинезон, ко- ји је Гери користио, специјално је кон- струисан за његов подвиг.

Wingsuit је посебан падобрански комбинезон који мења аеродинамику те- ла падобранца и омогућава дуг хоризон- тални лет у слободном паду. Приликом

таквог скока вертикална брзина падо- бранца многоструко се смањује, док му се због измењене аеродинамике хори- зонтална драстично повећава.

Да би приземљење прошло без по- следица, Конери је морао да лети под посебним углом и да се, такође, под по- себним углом приземљи. На месту пред- виђеном за приземљење чекало га је 24.000 картонских кутија које су му убла- жиле контакт с тлом. Током летења ус- пео је да достигне брзину од скоро 150 километара на сат.

Годинама се знало да је теоријски могуће приземљити wingsuit без отвара- ња падобрана. Чекало се да неко од светских произвођача опреме конструи- ше комбинезон који би то и омогућио.

Међу падобранцима је о таквом под- вигу било доста речи, а многи светски ле- тачи wingsuitа сматрани су фаворитима за такав потез. Помињани су Џеб Корлис, Шин Ито, Феликс Баумгартнер, Жан Ло- ик Албер. Ипак, успео је каскадер из Ве- лике Британије, који се подвигом уписао у историју падобранства. ■

Б. НАЂ

Специјална јединица војске Шведске

Борбени орлови

Шведски падобранци – ренџери чине високо покретљиву јединицу, оспособљену да дејствује иза непријатељских линија, извршава извиђачке акције на великим даљинама, с основним задатком да пасивно прикупља информације. Тај специјални састав такође учествује и у међународним операцијама.

Падобранску школу у војсци Шведске основао је 1952. године капетан Нилс Ивар Карлборг, по угледу на сличну установу падобранског пука и САС британских оружаних снага.

Јединица шведских падобранаца – ренџера смештена је у бази Карлсборг, заједно са појединим покретним ваздушним јединицама и јединицама посебне намене. Број њених припадника је тајна. Основна специјалност падобранаца је прикупљање информација у непријатељској позадини. Такође, оспособљени су и за извођење диверзија и саботажа.

Припадници тог специјалног састава реализују посебну обуку за ратовање у екстремним зимским условима на Арктику. Због тога могу и до месец дана успешно да дејствују потпуно самостално иза непријатељских линија, без потпуне ратним материјалом и опремом, као и без помоћи осталих делова шведских оружаних снага.

Шведски падобранци – борбени „орлови“ за убацивање на непријатељску територију примењују падобрански десант авионима „херкулес Ц-130“ или хеликоптерима „бел“, али и брзим чамцима, уколико затреба. Њихов борбени тим углавном чини шест специјалаца, а у свом саставу има вођу тима, његовог заменика, везисте, стручњака за експлозив, снајперисте и болничара. Понекад, ако то захтева врста задатка, тиму се прикључује и преводилац, како би контактирао с локалним становништвом ради прикупљања обавештајних података.

У падобранцима служе и војници на редовном одслужењу војног рока, који су добровољно тражили да буду упућени у ту јединицу, затим подофицири и официри, било активни или они у резерви. Њихова врло интензивна обука траје 12 месеци, мада је раније била 15. Убраја се међу најтеже и најзахтевније оспособљавање у шведској војсци – и у физичком и у психичком смислу.

Селекција кандидата састоји се из више делова – први траје два дана, затим следе три недеље обуке, а тек на крају завршава се стандардни селективни курс.

Осим регрута, јединица на ригорозну селекцију и обуку прима и официре и подофицире из осталих јединица шведских оружаних снага. Врхунац селекције и обуке представља „орлов марш“.

Маршу претходи извршавање више групних задатака, након којих се групе десантирају падобраном. Затим

зовани за 24 сата, а кандидати, уз све потешкоће и напоре, морају избећи и заробљавање.

На „орлов марш“, ради провере способности и спремности, обавезно једном годишње одлазе сви припадници јединице, без обзира на чин и формацијско место на које су распоређени. Кандидати који у задатом року из првог пута буду успешни на маршу добијају златну значку орла, ознаку звања падобранца ренцера. Официри који такође из првог пута успешно заврше марш имају могућност да даљу професионалну каријеру наставе у тој јединици.

Војници који су завршили обуку и одслужили у јединици могу започети оспособљавање за резервне официре.

Кандидати током селекције у сваком тренутку могу бити искључени из јединице и послати кући или у неки други састав уколико се испостави да не испуњавају предвиђене стандарде обучености. Ако се повреде и због тога не могу да наставе селективну обуку, добијају поново шансу следеће године.

Шведски падобранци су учествовали у међународним операцијама Уједињених нација на Косову и Метохији, у Босни и Херцеговини, Авганистану и Конгу. ■

Бојан НАЂ

Златна значка

Ознака падобранске јединице Шведске је падобран у лоровом венцу, који падобранци носе на бордо беречи, а добијају је после првог падобранског скока. Значка „златног орла“ додељује се за успешно завршену падобранску обуку и сматра се вреднијом од ознаке, јер се добија тек по завршетку комплетне обуке. „Златног орла“ могу носити и припадници осталих јединица ако су завршили падобранско оспособљавање.

почиње марш у дужини од 30 до 70 километара, с ранцем од 30 килограма на леђима, по неприступачном терену. Потом следи индивидуални тест у навигацији, у дужини од 10 километара, с оружјем и борбеном опремом. И марш и навигациони тест морају бити реали-

Задатак јединице из Мофета

Драматично спасавање на Пацифику

Припадници Ваздухопловне националне гарде из 129. спасилачког ваздухопловног винга завршили су 4. маја 2010. четвородневну акцију спасавања повређеног морнара на око 650 миља од обале Калифорније

Винг је послао два спасилачка хеликоптера ХХ-60Г „пејв хок“ и један авион МС-130Р „борбена сенка“, које је пратио авио-танкер КС-130Ј „супер херкулес“ Корпуса морнаричке пешадије из ваздухопловне базе „Мирамар“ да би купили Мајкла Калахара, педесетшестогодишњег морнара из Порт Анђелеса у Вашингтону, који је на својој једрилици „Дете ветра“ доживео повреде главе и врата опасне по живот. Спа-

силачка летелица такође је извукла четворочлани падобранско-спасилачки тим које је стациониран у истој бази, као и 129. винг.

Одговарајући 1. маја на позив Спасилачког координационог центра Обалске страже САД у Аламеди, четири падобранца спасиоца су у Мофету укрцана у авион Обалске страже „херкулес“. Одлетели су до „Детета ветра“, 1.400 миља југозападно од Ла Паса у Мексику. Пошто су били ограничени количином авионског горива

и нису имали друге могућности за спасавање, спасиоци су искочили падобранима у океан, с чамцем „зодијак“ и довољно медицинских залиха, како би повређеног одржали у животу неколико дана.

Ујутру 2. маја 11. регионални координациони центар Обалске страже употребио је систем AMVER – аутоматска узајамна помоћ спасавања пловила, како би преусмерио либертијски трговачки брод „Кап Палмерстон“ и упутио га ка Енсабади да би се сreo с једрилицом и купио спасиоце и њиховог пацијента. Програм AMVER спонзорисала је америчка Обалска стража и представља глобални добровољни систем обавештавања који користе надлежни за трагање и спасавање широм света како би обезбедили помоћ особама унесрећеним на мору.

Стандардне процедуре

Приликом извођења акција трагања и спасавања, нарочито сложених или масовних у случају већих несрећа због природних катастрофа, неопходно је ангажовати све расположиве снаге и средства. У појединим земљама постоје заједнички оперативни центри, који ангажују различите државне службе у зависности од потреба које намеће ситуација. Опрема, комуникација и поједине оперативне процедуре су стандардизоване.

Америчка обалска стража стекла је значајна искуства у току масовне акције спасавања становништва за време урагана „Катрина“. Један од важних закључака јесте да управо стандардизација обуке и опреме омогућава несметано и ефикасно одвијање спасилачких акција, без обзира на састав и порекло чланова посада и употребљених ваздухоплова.

Због удаљености од обале, јаким ветрова и отвореног мора, надлежни су одлучили да наведу пловило ближе обали и послали додатни спасилачки авион за извлачење падобранаца спасилаца и транспорт пацијента до медицинске установе на копну.

После пребацивања пацијента и падобранаца спасилаца с мале једрилице на велико контејнерско пловило, брод се упутио ка Сан Дијегу.

Ваздухопловно особље и особље из 129. винга формирали су наменску јединицу за трагање и спасавање и предислоцирали се у поморску ваздухопловну базу Норт Ајленд у суботу 3. маја. Већ наредног дана поподне спасилачка група од два хеликоптера „пејв хок“, авиона „супер херкулес“ и маринског авио-танкера ус-

поставила је контакт са Кап Палмерстоном. „Пејв хокови“ су помоћу дизалице извукли пацијента и спасиоце с брода у хеликоптер, а остали ваздухоплови служили су као платформе за допуну горивом, односно за командовање и контролу јединице за трагање и спасавање.

Падобранци спасиоци пружили су медицинску помоћ повређеном док су чекали долазак ваздухоплова 129. винга и током лета до Сан Дијега, где је пацијент пребачен у Скрип меморијалну болницу у Ла Џоли око 9 часова увече. Ваздухоплови јединице за трагање и спасавање успешно су се вратили у поморску ваздухопловну базу Норт Ајленд и маринску ваздухопловну базу Мирамар касно увече истог дана.

– Радећи заједно са Ваздухопловном националном гардом, Ратним ваздухо-

пловством, Маринским корпусом и Обалском стражом четири дана, то је заиста био здружени спасилачки подухват – рекао је пуковник Амос Багдасаријан, командант 129. спасилачког винга и додао да од планина Авганистана до отвореног мора Пацифика спасиоци 129. винга никада не престају да живе у складу са својим мотом – помоћи да би други могли да живе.

Акцијом јединице из Мофета број оних које су припадници тог 129. винга спасили повећао се на – 909. Њихова мисија је да се свакодневно обучавају и буду спремни за извођење ратних мисија спасавања било где у свету. Додатак том задатку јесте сарадња и са Обалском стражом и различитим цивилним спасилачким агенцијама. ■

Марио БРАДИЋ

Књига *Ера ваздушне моћи* Мартина Ван Кревела

Доба заласка

Martin Van Creveld,
The Age of Airpower,
Public Affairs, New
York, 2011, 498 pp.

Када окрене прву страну књиге *Ера ваздушне моћи* Мартина Ван Кревелда, објављене 2011. у Њујорку, а чија је нова књига, о ратним играма, у штампи, читалац кога занима шта тај војни историчар и теоретичар, коме је приписано да је написао најзначајнију књигу о стратегији после Клаузевица – *Трансформација ратна, о ваздушнодесантном аспект у ратовања*, не може да се отме двоструком утиску. Наиме, слика „двадесет хиљада савезничких падобранаца како лебде на путу да буду масакрирани од Немаца у Арнему док још петнаест хиљада људи слеће једрилицама“, једна је од укупно шест којима израелски научник холандског порекла описује целокупну историју ратовања у ваздуху.

На основу тог односа читалац би могао да закључи да ће Ван Кревелд осветити значајан простор ваздушнодесантном ратовању, које је у протеклих десетак година доживело препород у Ираку и Авганистану. Тај утисак био би погрешан, јер аутор *Ере ваздушне моћи* свим облицима ваздушнодесантног и ваздушнојуришног ратовања – „вертикалног обухвата“ како га Кревелд најчешће назива – посвећује не више

од тридесетак страна, укључујући и узгредна спомињања.

Други би утисак био да по Ван Кревелдовом мишљењу „вертикални обухват“ – барем у свом масовном облику какав је дат у уводној слици – није оправдао наде које је у њега полагано све од Бенцамина Френклина па до француског „Mythe Para“ у првим деценијама после Другог светског рата. Тај утисак био би исправан, јер је ауторов став толико скептичан да он – парадигматично – моделује уводну слику пре-

ма свом песимистичком увиду – док су Британци и Пољаци заиста доживели катастрофу у Арнему септембра 1944. године, две америчке дивизије у истој операцији успешно су извршиле задатак, зауевши мостове на Рајни.

Ипак, за Ван Кревелда масовне ваздушнодесантне операције – а он, поред операције „Market Garden“, као класичне примере наводи немачки десант на Крит, искрцавање на Нормандији и совјетски десант у Буркини у Украјини 1943. године – завршавају или без претераног успеха или масакром. Редак изузетак, и према Ван Кревелдовом мишљењу „најуспешнију ваздушнодесантну операцију“ уопште, представља дејство британске 1. падобранске дивизије приликом искрцавања на Нормандију, која је „извршила све задатке и одржала положаје, упркос немачком контрападу, све док није стигло појачање“.

Другим речима, за Мартина Ван Кревелда ваздушни десант јесте само један од аспеката ваздухопловне моћи, подобан употреби беспилотних летелица, којима, уосталом, према његовој књизи припада будућност ратног ваздухопловства, те он истражује могућност десантирања војника или као део комбинованих операција или упоредо с могућношћу, о којој расправља и Ђулио Духе у свом делу из 1921. године *Il dominio dell'aria*, наиме да се „разара цела (противничка) земља“ не

само обичним бомбама него и хемијским и биолошким средствима. Тако гледано, разумљиво је зашто Ван Кревелд не посвећује пажњу зачецима ваздушно-десантних јединица и тек у основним цртама разматра њихову масовну употребу у Другом светском рату.

Тек када дође до поратног периода, „када је, с обе стране Атлантика, ентузијазам за све ваздушнодесантно био на врхунцу“, и употребе ваздушно-десантних и ваздушнојуришних јединица у противгерилском ратовању, он том аспекту посвећује озбиљнији простор. Док је конвенционални „вертикални обухват“ покушан неколико пута на блискоисточном ратишту, али се само у случају ваздушнојуришног напада на Абу Агеила у Шестодневном рату 1967. године показао потпуно оправданим, противгерилско дејство јесте испробано од Индокине до Магреба и Родезије, где се само у том последњем случају показало врло успешним, а то, између осталог, зато што су родезијски падобранци били обучени за скакање на слободно дејство или су „бивали бачени у малим тимовима свуда око герилаца“.

Да би показао супротан случај, неуспех употребе ваздушног десанта у противгерилском ратовању, Ван Кревелд се враћа у Други светски рат и једини пут у књизи *Ера ваздушне моћи* нашироко расправља о једној ваздушнодесантној операцији и разлозима њеног неуспеха. Нимало случајно, реч је о операцији „Коњићев скок“, у речнику НОБ-а познатој као „Десант на Дрвар“.

То је други пут да се Ван Кревелд бави простором бивше Југославије у књизи *The Age of Airpower* (бомбардовање НАТО-а је, такође, детаљно изложено у веома балансираном маниру) и упркос појединим материјалним грешкама, очито је да он веома добро познаје наш простор, што није ни чудно јер је докторирао тезом о немачком нападу на Југославију 1941. године.

Наглашавајући да су Немци само у тој операцији имали више губитака

него у целом Априлском рату, Ван Кревелд излаже разлоге неуспеха „Коњићевог скока“. Прво, тајност ове операције била је компромитована, а партизани су боље познавали терен, што је чест случај у герилском ратовању. Друго, што није уобичајено, партизани су уживали британску ваздушну подршку („с аеродрома у јужној Италији, који ће за неколико деценија прихватити авионе НАТО-а који ће учествовати у нападу на Србију“, како каже сам Ван Кревелд), тако да је већ другог дана операције командант Луфтвафе у Независној држави Хрватској био присиљен да својим пилотима забрани узлетање.

Да закључимо – иако се књига Мартина Ван Кревелда *Ера ваздушне моћи* не бави ваздушнодесантним ратовањем у већем обиму, реч је о књизи човека који је, према речима Едварда Литвака, „или водећи светски војни историчар или нешто најближе томе“ и чији су закључци, када се говори о будућности авијације – далекосежни, те ће имати сигурних последица на падобранске, ваздушнојуришне и специјалне јединице.

Према његовом мишљењу, ратно ваздухопловство постало је прескупо, преосетљиво и прегломазно и налази се у силазној путањи, слично прекопликованим и прескупим витешким оклопима из 15. века, или својевременим грчким ратним бродовима. Сходно томе, ни масовне ваздушнодесантне операције и јединице немају будућности и употреба ваздушног десанта у будућности могућа је углавном у противгерилским и специјалним операцијама.

Последњи став је више сугерисао него што га је директно изрекао, и штеља што се Ван Кревелд није озбиљније бавио употребом десанта у Ираку и Авганистану у првој деценији 21. века. Да је тако учинио, сигурно да би теоретичари ваздушнодесантног ратовања читајући *The Age of Airpower* мање нагађали или дописивали, што узевши у обзир ауторову креативност и непредвидљивост, ипак неће бити лако. ■

Јован ЂУЛИБРК

Израел унапредио технику снабдевања снага

На основу искустава из Либана 2006. године, Управа за логистику израелских одбрамбених снага развила је нове системе којима је унапређена техника снабдевања првенствено јединица које су одсечене од главнине снага или се налазе у непријатељској позадини. Новине су демонстриране на вежби на којој су из транспортних авиона „херкулес“, јединицама чије су линије снабдевања „пресечене“, десантирани муниција, храна, санитарски материјал, као и теренска возила „хамер“.

Развијен је самопокретни падобрански систем за снабдевање трупа на великим раздаљинама – „летећи слон“ – који се креће на мотор с елисом. Може да понесе терет до једне тоне, а лансира се посебним катапултом, после чега куком качи терет. Помоћу GPS-а наводи се на одређену локацију.

Друго побољшање односи се на дигитални софтвер „цајад“, који обезбеђује праћење снабдевања на свим нивоима у реалном времену. Корисник у сваком тренутку зна где се налазе залихе, материјал или муниција који се транспортују.

Софтвер даје дигиталну слику бојишта и обезбеђује размену података о снагама, као и информације добијене осматрањем из ваздуха или са земље.

Развијен је и систем који се користи приликом хеликоптерског транспорта. Реч је о теретном контејнеру који се монтира испод транспортног хеликоптера и омогућава да се летелица креће без смањивања брзине. На контејнеру аеродинамичног облика налазе се и крила која смањују отпор ваздуха, тако да се током испоруке терета ваздухоплов не успорава. ■

Б. Н.

ПАД БРАНАЦ

„Жене за небо без граница”

Скок над Београдом

Крајем јула, изнад батајничког аеродрома, 18 дама из 11 држава региона успело је у да у слободном паду направи до сада највећу формацију падобранки на небу изнад Србије. Удружење жена летача Србије је, уз помоћ и подршку Министарства одбране и Комаде Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије, организовало је скок под слоганом „Жене за небо без граница”.

Ана Вујчић, Радмила Ђурић и Мина Мирковић из Србије, Маја Влах из Хрватске, Андреа Падуреан, Алина Симе и Бјанка Митран из Румуније, Анамарија Грубач из Црне Горе, Јелица Крајческа из Маке-

доније, Симона Вибрилова из Чешке, Бејза Гулсој и Дениз Сунгар из Турске, Јелена Вученовић из Босне и Херцеговине, Кристина Кержан из Словеније, Јулијана Георгиев из Бугарске, Вероника Волђеш, Силвија Сомлаи, Адриен Гергељи и Естер Нол из Мађарске, на

најлепши начин репрезентовале су падобрански спорт, дружиле се, те обележиле стогодишњицу српског војног ваздухопловства.

Координатор пројекта и тренер падобранки заставник Небојша Јандрић Џими, инструктор падобранства и опитни падобранац, истиче да су падобранке, упркос различитом летачком искуству, обуци и опреми, успеле да се за кратко време ускладе и направе „добитну” формацију.

Заставник Радмила Ђурић је инструктор падобранства у 63. падобранском батаљону Специјалне бригаде наше војске, а иза себе има више од 1.600 скокова. Двадесетједногодишња Никшићанка Анамарија Грубач је студенткиња новинарства. Бјанка из Румуније школује се на престижном Оксфорду. Да падобранство и материнство „могу заједно” потврдиле су Алина из Румуније и Бејза из Турске. Алина је у Београд повела и сина Давида. Јелица Крајческа, познатија као Ели, професорка је физичке културе у Скопљу, а уз Ану, Мину и Радмилу прошле године поставила је српски рекорд у великој формацији. Мина је програмерка, а Ана води фризерски салон. Маја Влах, Сомборка по рођењу, живи у Загребу и скаче за „Хомо воланс”.

До висине од 4.000 метара, с које су падобранке искакале током увежбавања и рекордног скока, однео их је хеликоптер Ми-17 српске војске из мешовите хеликоптерске ескадриле – „Пегаз”. ■

Игор САЛИНГЕР

Једрење параглајдером

Место где нема бриге ни умора

Више од педесет пилота параглајдера окупило се од 22. до 27. јуна на падинама Старе планине, на Предсветском купу у праглајдингу – „Књажевац опен 2012“. Манифестација која због јаког ветра није прошла како су очекивали организатори – Ваздухопловни савез Србије и Клуб слободног летења „Арес“ – ипак је још једном потврдила традиционално српско гостопримство, због кога ће наша земља наредне године бити домаћин светског купа у параглајдингу.

Иако су летове изнад обронака Старе планине у околини Књажевца и Нишке бање ометале неповољне временске прилике за параглајдеристе, био је то још један пријатан скуп људи жељних додатног адреналина. Само једног, од пет предвиђених дана, полетели су сви пилоти, а и тада је ветар изнад Бање био прејак и не-

повољан, па се трка није могла сматрати успешном. Услов за то јесте да најмање петина такмичара прелети бар шест километара задате путање.

На таквом надметању циљ је да се задата путања прелети у што краћем времену, уз успутно „оверавање“ контролних тачака. То су, уствари, замишљени цилиндри ширине 400 метара, кроз које

пилот параглајдера треба да прође. Пред сваки лет поставља се дневни задатак – рута коју такмичари уносе у навигационе инструменте, а небески пут који пилоти треба да пређу често износи и неколико десетина километара.

Применом новог система који су патентирала двојица параглајдериста из Русије, Димитриј Корољев и Алексеј Тараканов, сви пилоти и њихове позиције прате се уживо, комбинацијом информација добијених читавањем положаја преко сателита (ГПС) и употребом пакетног преноса података мрежом мобилне телефоније (ГПРС), што такмичење, према речима Корољева, чини занимљивим. Мали уређај, „трекер“, који сваки пилот има, омогућава да накнадно погледају трку и анализирају своје кретање.

Међу учесницима ветровитог једрења изнад Старе планине били су: програмер Виктор Сибирцев из Израела; његов колега по професији Игор Ликошерцов из Аустралије; тату мајстор и онедавно угоститељ Драган Мартиновић Мартин из Косовске Митровице; припадник српске жандармерије Предраг Несковић; инжењер и фитнес инструктор Сергеј Чепелиев из Украјине; Жељко Овука, генерални секретар Ваздухопловног савеза Србије и државни рекордер у прелету параглајдером; Томоко Уно, медицинска сестра из Токија на четворомесечном путовању Европом; Ала Дубитскаја, мена-

Термални стубови

Параглајдинг је својеврсна комбинација падобранства и једрења. После полетања, пилоти параглајдера једре у ваздуху и траже такозване термалне стубове, односно ваздушна струјања топлог ваздуха који се креће нагоре. Тако добијају на висини, с које се могу спуштати у жељеном правцу. Циљ им је да остваре што дужи прелет или уживају у слободном лету. Најуспешнији лете и више стотина километара од места полетања.

Првак Србије

Током августа на Копаонику је одржан још један предсветски куп, на којем је учествовало 70 пилота параглајдера из 16 држава. Победио је Јасен Савов из Бугарске, а другопласирани је домаћи такмичар Владимир Бачанин. Државно првенство организовано је последњег викенда у августу у околини Краљева. Тада је Предраг Дудић, члан Параглајдинг клуба „Голџија“ из Рашке, постао државни првак у дисциплини прелет, док је другопласирани Срђан Ристановић из Спортског клуба „Дуст Девил“ из Београда, а за треће место изборио се Жељко Овука из београдског Клуба слободног летења „Арес“.

церка из Молдове; мајор румунске војске Самареану Сорин; електричар Роберт Соба из Словеније...

И приче су им различите. Према речима једног пилота, кад си горе, ништа не постоји сем тебе и ваздуха, ни бриге, ни умор, ни физичке или физиолошке потребе.

Бунарџија из Крушевца Владимир Баћанин Влајко, кога колеге сматрају једним од најбољих српских пилота параглајдера, дошао је на такмичење са девојком Ваном и тромесечним штенетом џек расела, Пером, који је веселим махањем репа одмах побрао симпатије и постао незванична маскота такмичења. Одштампана му је и официјелна акредитација с именом „Пера“ и применом функцијом – „The Dog“. А како и не би када је, иако има тек три месеца, већ летео параглајдером, прикачен за

Влајка посебно направљеним системом веза.

Најстаријој такмичарки, учитељици у пензији из Јапана Јуми Хшимото, која је закорачила у шесту деценију, нимало не смета да сакупља бодове за учествовање у светском купу.

Жељко Овука, српски рекордер с прелетених 186 километара, каже да су упркос негостољубивом времену учесници презадовољни гостопримством и организацијом такмичења. Управо због тога Светска ваздухопловна федерација поверила је Ваздухопловном савезу Србије организацију светског купа у параглајдингу, који ће се 2013. године одржати на Копаонику. А наредне, 2014. године, Савез организује два европска првенства – у прецизном слетању параглајдером, у Вршцу, те у прелету параглајдером, на Копаонику. ■

Игор САЛИНГЕР

ВДВ у ратној 1944 (4)

Битка за пролаз кроз Карпате

Последња велика ваздушнодесантна операција Црвене армије у Другом светском рату одиграла се у септембру 1944. године. Месец дана раније словачка војска и делови њиховог Националног савета подигли су устанак против квислиншке владе, коју су подржавали Немци. Током устанка ослобођено је неколико градова у источном делу земље.

Источни армијски корпус, који се састојао од 1. и 2. дивизије, имао је задатак да заузме пролазе Дукла и Липков кроз Карпате и тако омогући улазак совјетске Црвене армије у Словачку, чије су се јединице већ прикупиле источно од Карпата. Већ од јула Совјети су активно помагали словачке партизане, убацујући падобранима оружје и залихе, као и борце обучаване у Совјетском Савезу.

Крајем августа у Штаб 1. украјинског фронта маршала Коњева стигао је заменик команданта словачког Источног корпуса, у пратњи више официра. Тражили су помоћ у ратном материјалу и оружју, коју су и добили. Неколико дана касније совјетски авиони почели су да достављају партизанима велике количине оружја, муниције и експлозива на аеродром под њиховом контролом, у Три Дуба.

Немачки одговор био је брз и енергичан. Већ 1. и 2. септембра разоружали су обе дивизије Источног корпуса и повратили контролу над делом територије коју су држали устаници. У пролаз Дукла немачке снаге из Мађарске и Пољске стигле су 10. септембра и блокирале про-

лаз совјетској 38. армији и трима бригадама чешког 1. корпуса.

Међу чешким јединицама била је и падобранска бригада, којом је командовао пуковник Прокрил. Формирана је 1. фебруара 1944. у Ефремову крај Туле, на реци Упи, у западној Русији, као независна чешка падобранска јединица. Њене припаднике обучавали су официри и подофицири совјетске Ваздушнодесантне војске. Била је састављена је од Чеха који су напустили земљу и побегли у Совјетски Савез после немачке инвазије 1939. године.

Падобранска бригада бројала је 4.280 војника, а састојала се од Штаба, четири падобранска батаљона, артиљеријског, противтенковског, противавионског и оклопног батаљона, као и извиђачке чете, инжињеријске чете и чете везе.

Уз совјетску 242. тенковску бригаду, чешки падобранци налазили су се на десном крилу 38. армије 1. украјинског фронта. До средине септембра успели

Избегавање ваздушних десаната

До краја 1944. године совјетска Висока команда, поучена искуствима с чешким падобранцима, као и сазнањима стеченим у ранијим ваздушнодесантним операцијама, одлучила је да више не примењује масовне десанте.

Масовни ваздушни десанти нису увек били успешни, а коштали су много, посебно када је реч о броју страдалих војника и уништеном ратном материјалу. Команда је решила да ваздушнодесантне снаге користе само као појачање партизанским снагама, или за извиђање, те за диверзантске акције.

су да заузму пролаз кроз планине код Розтокија и да ослободе Пулави.

Потом је чешка падобранска бригада повучена да би учествовала у операцији подршке партизанима, који су својим деловањем помагали наступање совјетске 38. армије.

Средином септембра претходница од дванаест падобранаца десантирана је на аеродром код Три Дуба. Десет дана касније окупљени су водећи елементи бригаде. Пратила их је главнина снага, која је имала тешко оружје и опрему добијену почетком октобра.

До 25. септембра 1.855 припадника чешке падобранске бригаде десантирано је и распоређено на простор Банске Стјавнице, према западу и југозападу, где су се придружили партизанима, којих је било око 15.800. Немци су 18. октобра започели противнапад како би сломили словачки устанак.

На почетку напада заузели су Брезно и Зволен, а 27. октобра и Банску Бистрицу, главни центар устаничке територије у Словачкој. Словачка армија и чешки падобранци морали су под борбом да се повуку у планине. Падобранци су тада претрпели велике губитке. ■

Бојан НАЂ